

সার্কের ভবিষ্যৎ গভীর সংকটে

SAARC

মানবতাৰিৰ অপৱাধেৰ বিচাৰ নিয়ে
পাকিস্তান নাক গলানোয় সার্কে না
যাওয়াৰ সিদ্ধান্ত বাংলাদেশেৰ। একই
দিনে চার দেশেৰ বৰ্জন এবাৰই প্ৰথম

কূটনৈতিক প্ৰতিবেদক *

তিন দশকেৰ ইতিহাসে সাৰ্ক শীৰ্ষ সংমেলন স্থগিত হওয়া কিংবা পিছিয়ে যাওয়াটা নতুন নয়। তাৰে একই দিনে চারটি দেশেৰ সাৰ্ক শীৰ্ষ সংমেলনে না যাওয়াৰ সিদ্ধান্ত এবাৰই প্ৰথম। তাৰে ছাড়া সাপ্তাহিক সময়ে সন্তোষ ও আসিবাদ নিয়ে পাকিস্তানেৰ চৰম ভাৰত ও আফগানিস্তানেৰ চৰম উত্তেজনা আৱ বাংলাদেশে মানবতাৰিৰ অপৱাধেৰ বিচাৰ নিয়ে পাকিস্তানেৰ অ্যাটিচিত হস্তক্ষেপ আঞ্চলিক সহযোগিতায় বড় বাধা হয়ে দৌড়িয়েছে। এই বিপক্ষীয় টানাপোড়েনেৰ জেৱ ধৰে ইসলামবাদে সাৰ্ক শীৰ্ষ সংমেলন স্থগিত হয়ে যাওয়া দক্ষিণ এশিয়াৰ আঞ্চলিক সহযোগিতাৰ ক্ষেত্ৰে বড় ধৰনেৰ আঘাত।

অতিম দক্ষিণ এশিয়াৰ পৰিয়ত তুলে ধৰতে বাংলাদেশেৰ উদ্যোগে ১৯৮৫ সালে যাতা শুক কৱেছিল সাৰ্ক। যে আকঞ্জক নিয়ে দক্ষিণ এশিয়া আঞ্চলিক সহযোগিতা সংস্থাৰ (সাৰ্ক) শুক, দীৰ্ঘ ৩১ বছৰ পৰও সেটি মোটামুটি প্ৰতীকী সংগঠনই যেকে গৈছে। অতীতেৰ বিভিন্ন পৰ্যায়ে আট জাতিৰ এই জোট বড় দুই দেশ ভাৰত ও পাকিস্তানেৰ

বৈৰিতায় বাৰবাৰ হোচ্ট খেয়েছিল। এই প্ৰথমবাৰ দেখা গেল, শুধু দুই দেশই নয়, বাংলাদেশসহ আৱও তিন দেশ একসঙ্গে তাৰে বিপক্ষীয় সম্পৰ্কেৰ টানাপোড়েনকে আঞ্চলিক সহযোগিতাৰ পথে প্ৰতিবন্ধকতা হিসেবে বলছ। সাপ্তাহিক ঘটনাপৰ্বতে দীৰ্ঘদিন খুড়িয়ে চলা সাৰ্কেৰ ভবিষ্যৎ এখন গভীৰ সংকটেৰ মুখে পড়ল।

একান্তৰে মানবতাৰিৰ অপৱাধেৰ বিচাৰেৰ মতো অভ্যন্তৰীণ বিষয়ে অব্যাহতভাৱে নাক গলানোয় ইসলামবাদে সাৰ্ক শীৰ্ষ সংমেলনে না যাওয়াৰ সিদ্ধান্ত নিয়েছে বাংলাদেশ। বাংলাদেশেৰ এ সিদ্ধান্ত একান্তৰে নিজস্ব, অন্য কোনো দেশেৰ সঙ্গে এৱ সম্পৰ্ক নেই। ইসলামবাদে প্ৰস্তাৱিত ১৯তম সাৰ্ক শীৰ্ষ সংমেলনে না যাওয়াৰ কাৱণ ব্যাখ্যা কৱতে গিয়ে পৱৰাণ্টি প্ৰতিমন্ত্ৰী মো. শাহুরিয়াৰ আলম গতকাল বুধবাৰ তাৰ দণ্ডৰে সাংবাদিকদেৱ এসব কথা বলেন।

কাঠমান্ডুতে সাৰ্ক সচিবালয়ে কাজ কৱেছেন বাংলাদেশেৰ এখন চার কূটনৈতিকেৰ সঙ্গে কথা বলে জানা গৈছে, অতীতে বিভিন্ন সময় কোনো সদস্যদেশেৰ কাৱণে সাৰ্ক

এৱপৰ পৃষ্ঠা ৪ কলাম ২

সাৰ্কেৰ ভবিষ্যৎ গভীৰ সংকটে

প্ৰথম পৃষ্ঠাৰ পৰ

শীৰ্ষ সংমেলন স্থগিত হয়েছে, পিছিয়েছে। কিন্তু একসঙ্গে চার দেশেৰ সৱে দাঁড়ানোৰ নজিৰ নেই। তা ছাড়া নায় উল্লেখ না কৱে স্বাপ্তিক দেশেৰ ভূমিকা নিয়ে অন্য দেশেৰ প্ৰথম তোলাৰ বিষয়টিও তেমন একটা ঘটেনি। ফলে সব মিলিয়ে আঞ্চলিক সহযোগিতাৰ ভবিষ্যৎ সংকটে পড়ে গেল।

জানতে চাইলে সাৰ্ক সচিবালয়েৰ সাৰেক মহাসচিব ও বাংলাদেশেৰ কূটনৈতিক কিউ এ এম রাইম গতকাল রাতে অপ্রয় আলেকে বলেন, প্ৰতিটোৰ পৰ থেকেই জোটেৰ বড় দই সদস্যেৰ বৈৱী সম্পৰ্কেৰ কাছে জিনিস হয়ে থেকেছে সাৰ্ক। আঞ্চলিক সহযোগিতাৰ যে আশা নিয়ে সাৰ্কেৰ যাতা হয়েছিল, তা পৰণ হয়নি। শীৰ্ষ সংমেলন না হলে বিভিন্ন ভূৱেৰ বৈঠকে কৱে সাৰ্ককে এগিয়ে নেওয়াৰ সুযোগও কমে আসছে।

বাংলাদেশ, ভাৰত, আফগানিস্তান ও ভুটান একই দিনে সাৰ্ক শীৰ্ষ সংমেলনে না যাওয়াৰ সিদ্ধান্ত গত মঙ্গলবাৰ জোটেৰ বৰ্তমান সভাপতি দেশ নিয়ে আলোচনা কৱেছে।

গতকাল দুপৰে বাংলাদেশেৰ পৱৰাণ্টি প্ৰতিমন্ত্ৰী তাৰ দণ্ডৰে সাংবাদিকদেৱ বিষয়টি বিবেচনা কৱবে, সচিবালয়কে চিঠি দিয়ে জানিয়েছি যে নেইভৰে অন্তৰ্ভুক্ত ১৯তম সাৰ্ক শীৰ্ষ সংমেলনে বাংলাদেশ যোগ দিচ্ছে না। কাৱণ হিসেবে আমৱা বলেছি, বাংলাদেশেৰ অভ্যন্তৰীণ বিষয়ে একটি রাষ্ট্ৰীয় ক্ৰমাগত হস্তক্ষেপ এখন এক পৱৰিবেশেৰ সৃষ্টি কৱেছে, যা সফলভাৱে সাৰ্ক শীৰ্ষ সংমেলনে আয়োজনে জন্য সহায়ক নয়। পাশাপাশি আমৱা বলেছি, সাৰ্কেৰ প্ৰতিষ্ঠাতা দেশ হিসেবে বাংলাদেশ আঞ্চলিক সহযোগিতা, কাৰ্যকৰিতাটি ও সাৰ্বিক সহযোগিতাৰ বিষয়টি বিশ্বাস কৱে। সময় ও সুযোগ যখন আসবে, বাংলাদেশ তখন সাৰ্ক শীৰ্ষ সংমেলনে যোগ দেবে।' বাংলাদেশেৰ এই সিদ্ধান্তেৰ সঙ্গে অন্য কোনো রাষ্ট্ৰেৰ কোনো সম্পৰ্ক নেই।

ভাৰতেৰ ইতিয়া টুকুতে এক গতকাল এক খৰেৱে জানিয়েছে, সাৰ্কেৰ বৰ্তমান সভাপতি দেশ হিসেবে নেপাল শীৰ্ষ সংমেলনে আয়োজনে ইসলামবাদেৰ বিকল্প হান খুঁজতে শুক কৱেছে। সাৰ্ক শীৰ্ষ সংমেলন পাকিস্তানে হচ্ছে বলেই বাংলাদেশ যাচ্ছে না— এখন প্ৰশ্ৰেৱ জৰাবে শাহুরিয়াৰ আলম বলেন, 'সাৰ্কে অংশ না নেওয়াৰ

বিষয়ে মতামত ব্যক্ত কৱাটা নতুন কিছু নয়। পৱৰিবেশ হলো বাংলাদেশ সাৰ্ক শীৰ্ষ সংমেলনে যোগ দেওয়াৰ বিষয়টি বিবেচনা কৱবে, স্থান ও কৰ্তৃপক্ষ নয়। আমৱা যেটা বলেছি, বাংলাদেশেৰ অভ্যন্তৰীণ বিষয়ে অব্যাহতভাৱে পাকিস্তান হস্তক্ষেপ কৱছে।'

ভাৰতেৰ উৱিতে সাপ্তাহিক হামলার ঘটনায় পাকিস্তানকে একঘৰে কৱার যে বিষয়টি আলোচনায় এসেছে, বাংলাদেশেৰ সিদ্ধান্তেৰ সঙ্গে এৱ কোনো যোগসূত্ৰ আছে কি না, এখন প্ৰশ্ৰেৱ উত্তৰে পৱৰাণ্টি প্ৰতিমন্ত্ৰী বলেন, 'আমি সেটা বলব না। এটি বাংলাদেশেৰ নিজস্ব একটি সিদ্ধান্ত। আমৱা সব সময় বলে আসছি, বাংলাদেশেৰ স্বাধীনতা, সাৰ্বিকৰণতা, বস্তৰক্ষ, বস্তৰক্ষ হতাকাৰীদেৱ বিচাৰ ও ফাসিৰ রায় কাৰ্যকৰ, যুদ্ধাপৰাধীদেৱ বিচাৰ—এসব বিষয়ে বাংলাদেশ কখনো কাৱণও সঙ্গে আপস কৱেনি এবং কৱবেও না।'

পাকিস্তানেৰ সঙ্গে কূটনৈতিক সম্পৰ্ক ছিল কৱা হবে কি না, এখন প্ৰশ্ৰেৱ জৰাবে পৱৰাণ্টি প্ৰতিমন্ত্ৰী বলেন,